שפרחה בה צרעת. בירושלמי מפרש דילפינן נגזר דכתיב גבי ושמי מנגזר דכתיב גבי עוזיה כשנצטרע דכתיב ביה נגזר מבית ה' (דה"ב כו) [ח]: **זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו בחמרא.** וקשה דהא פרק תפלת השחר (ברכות דף כח.) פריך וכי עמון במקומו יושב והא כתיב סנחריב וכלכלו לכך פר"ת דגרסינן הכא מואב למוד דקרא נמי לא הזכיר אלא מואב דכתיב שאמן מואב ובברכות נמי לא גרסינן אלא עמון ומזה הטעם התירו ליהודה גר העמוני לבא בקהל אבל משמע דגרי איך לא רצו להתיר לבא בקהל לפי שלא בלבל סנחריב מגריס ולא בלבל מואב ומיהו קשה דבברכות משמע באותה שהבאתי שסנחריב בלבל עמון ובירמיה משיב להו באותן שהגלה נבוכדנצר וי"ל לפי שסנחריב היה ראשון שבלבל נקרא הכל על שמו ועליו כתיב ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי אבל ולאי עיקר סחורכן היה ע"י נבוכדנצר [ט]:

ממוכן. [י] יש מדרש שהיה דניאל ולפי שהיה נשוי לשרית שהיתה גדולה ממנו שלא היה יכול לכופה לדבר כלשונו יען לעשות כן: כל

1. ביום השביעי כטוב לב המלך ביין
בטוב לב המלך ביין
אמר למהומן בזתא
חרבונא בגתא ואבגתא
וזתר וכרכס שבעת
הסריסים המשרתים את
פני המלך אחשורוש:
אסתר א י
2. אחר הדברים
האלה כשך חמת המלך
אחשורוש זכר את
ושתי ואת אשר עשתה
ואת אשר נגזר עליה:
אסתר ב א
3. ותמאן המלכה ושתי
לבוא בדבר המלך אשר
ביד הסריסים ויקצף
המלך מאד וחמתו
בערה בו: אסתר א יב
4. ויאמר המלך
לחכמים ידעי העתים כי
כן דבר המלך לפני כל
ידעי דת ודין: אסתר א יג
5. שאנן מואב מנעוריו
ושקט הוא אל שמריו
ולא הורק מכלי אל כלי
ובגולה לא הלך על כן
עמד טעמו בו וריחו לא
נמר: ירמיהו מח יא
6. והקרב אליו ברשנא
שתר אדמתא תרשיש
מרס מרסנא ממוכן
שבעת שרי פרס ומדי
ראי פני המלך הישבים
ראשונה במלכות:
אסתר א יד
7. והטור הרביעי
תרשיש ושהם ישפה
משבצים זהב יהיו
במלואתם:
שמות כח כ
8. ויאמר ממוכן לפני
המלך והשרים לא על
המלך לבדו עותה ושתי
המלכה כי על כל
השרים ועל כל העמים
אשר בכל מדינות המלך
אחשורוש: אסתר א טז
9. וישלח ספרים אל כל
מדינות המלך אל מדינה
ומדינה ככתבה ואל עם
ועם כלשונו להיות כל
איש שרר בביתו ומדבר
כלשון עמו: אסתר א כב
10. ויפקד המלך
פקידים בכל מדינות
מלכותו ויקבצו את כל
נערה בתולה טובת
מראה אל בית הנשים אל יד
הגא סריס המלך שמר
הנשים ונתון
תמרוקיהן: אסתר ב ג
11. כל ערום יעשה
בדעת וכסיל יפרש
אולת: משלי יג טז
12. ויאמרו לו עבדיו
יבקשו לאדני המלך
נערה בתולה ועמדה
לפני המלך ותהי לו
סכנת ושכבה בחיקך
וחם לאדני המלך:
מלכים א א ב
13. איש יהודי היה
בשושן הבירה ושמו
מרדכי בן יאיר בן שמעי
בן קיש איש ימיני:
אסתר ב ה

בבוציני [1] ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אטו עד השתא לא טב לביה בחמרא אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בד"ת ובדברי תשבחות אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא מדיי ולא פרסי אלא כשדיי רצונכם לראותה אמרו לו אין ובלבד שתהא ערומה [6] שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת [ח] היינו דכתיב [2] אחר הדברים האלה כשוך חמת המלך אחשורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה כשם שעשתה כך נגזר עליה [3] ותמאן המלכה ושתי מכדי פריצתא הואי דאמר מר שניהן לדבר עבירה נתכוונו מ"ט לא אתאי א"ר יוסי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת במתניתא תנא [בא גבריאל ועשה לה זנב] ויקצף המלך מאד [ט] אמאי דלקה ביה כולי האי אמר רבא שלחה ליה [5] בר אהורייריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וההוא גברא אשתטי בחמריה מיד וחמתו בערה בו [4] ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים אמר להו דיינוה לי אמרו היכי נעביד נימא ליה קטלה למחר פסיק ליה חמריה [ג] ובעי לה מינן נימא ליה שבקה קא מזלזלה במלכותא אמרו לו מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתיב על דורדייה וטעמא אמרו ליה דכתיב [5] שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר מיד [6] והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש א"ר לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר כרשנא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך שתר כלום הקריבו לפניך שתי תורין אדמתא כלום בנו לפניך מזבח אדמה תרשיש כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו [7] תרשיש ושהם וישפה מרס כלום מירסו בדם לפניך מרסנא כלום מירסו במנחות לפניך ממוכן כלום הכינו שלחן לפניך [8] ויאמר ממוכן תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות אמר רב כהנא [9] מכאן שההדיוט קופץ בראש [9] להיות כל איש שורר בביתו אמר רבא [9] אלמלא אגרות הראשונות לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט אמרי מאי דשדיר לן להיות כל איש שורר בביתו פשיטא אפילו קרחה בביתיה פרדשכא ליהוי המלך פקידים א"ר מאי דכתיב [11] כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרוש אולת כל ערום יעשה בדעת זה דוד דכתיב [12] ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ליה ברתא אייתה ניהליה וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ויפקד המלך פקידים כל מאן דהוה ליה ברתא איטמרה מיניה [13] איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' איש ימיני מאי קאמר אי ליחוסא קאתי ליחסיה [ד] ואזיל עד בנימין אלא מאי שנא הני תנא כולן על שמו נקראו בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו בן שמעי בן ששמע אל תפלתו בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי [ג] אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה [7] אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יהושע בן לוי אביו מבנימין ואמו מיהודה ורבנן אמרי משפחות מתגרות זו בזו משפחת יהודה אומרת אנא גרים דמתיליד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעי בן גרא ומשפחת בנימין אמרה מינאי קאתי רבא אמר כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני מה עשה לי יהודי דלא

בוציני. דלועין קטנות. כלומר דבאותו מין עצמו זה נוקף וזו נוקפת הוא אומר להראות את יופיה והיא לכך נתכוונה שיסתכלו ביופיה: **פרילפא הוי.** פרוצה היתה: **מלמד שפרחה בה צרעת.** ויליף בירושלמי מאשר נגזר עליה [ד] וכתיב ושב בית החפצים מצורע כי נגזר מבית ה' (דה"ב כו) מה להלן צרעת אף כאן צרעת: **אהורייריה.** שומרי הסוסים: **נקבל אלפא חמרא שתי.** כן הגיד הכתוב עליו (דניאל ה): **פסיק ליה.** יפיג יינו מעט מעליו: **על דורדייה.** על שמריו: **וטעמא אמרו ליה.** ויפה אמרו לו דודאי כן הוא שמתוך שהאדם שקט דעתו מיושבת עליו שנאמר שאמן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו וסיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר: **פסוק זה על קרבנות נאמר.** והקרוב אליו לשון הקרבת קרבן. מלאכי השרת הזכירו לפני הקב"ה את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו לעשות להם נקמה בושתי ותבא אסתר ותמלוך תחתיה: **כרשנא.** כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה: **שתר.** שתי תורים: **מרס.** שמירסו את הדם שלא יקרש ושוב לא יהא ראוי לזריקה: **מרסנא.** מירסו במנחות לבוללן. ממרס לשון מגיס: **מוכן לפורענות.** עומד להיות תלוי: **מלאן שההדיוט קופץ בראש.** שהרי מנה אותו הכתוב לבסוף אלמא גרוע הוא מכולן והוא קפץ בראש: **אלמלא אגרות ראשונות.** שהוחזק בהן שוטה בעיני האומות: **לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט.** שהיו ממהרין להורגן במלות המלך באגרות האמצעיות ולא היו ממתינים ליום המועד: **אמרי מאי האי דשדר לן.** אומרים האומות מה זה שלא לומר לנו להיות כל איש שורר בביתו [ה] שאף הגרדן שורר בביתו: **פרדשכא.** פקיד וגגיד: **נערה.** דוד לא ביקש אלא נערה אחת [ו] כל אדם הראה לשלוחיו את בתו אולי תיטב בעיניו ואתשורוש כסיל הוה לקבל את כולן הכל יודעין שלא יקח אלא אחת ואת כולן יבעל מאן דהוה ליה ברתא מטמרה: **מולכר בנימוסו היה.** בשמות נאין. נימוס שם בלשון יון: א] [ה] [ו] **נערי** לא גרסינן אלא הכי גרסינן **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי כו':** דלא

(ח) [סוטה ח:], ס"א לא גרים בר, (ג) [בע"י איתא מוקפא יש ספרים דגרסי מ"ש יהודי היה בשושן הבירה וגו' אמר רב נחמן מוכתר בנימוסו היה פי' שמות נאים והגויים כדברים שכולם על שמו נקראים וי"ש דגרסי קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני יהודי אלמא מיהודה קאתי ימיני אלמא מבנימין קאתי אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה ולא נהירא דמה ענין זה לזה ומיהו יש לישבו מוכתר בנימוסו מוכתר בשמות נאים ומעשים נאים וטכסיסי מלכות ולכך קוראו על שם יהודה שהיה חשוב מכל השבטים ויפלא ממנו מלכיס, (ד) [בע"י גרים רבה בר רב הונא] וכתב בר בר חנה משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרו אביו מבנימין וכו' וע"ש בפרש"י ובעיון ערך נמס ב כתב בזה"ל מרדכי מוכתר בנימוסו היה בעדי פירוש מצוין בדמי המורה בעדי שהיה יודע בדורו וחכיר בחכמות וכו' (ו) ומאן דאמר נעשה לה בכן), (ז) [מאתר דאמר נעשה לה זנב יליף עליה דכתיב הכא מעליה דכתיב גבי שמואל וירם הטבחת את השוק והעליה ואמר' זו אליה, (ז) [ל"ל בעדי פי' בע"י בפרש"י שם עי' בעיון ערך נמס וערך עדין], (ח) בדפו"ר יש עוד ד"ש: ועשה לה זנב יליף לה מעליה ולכן הוא אומר וירם הטבח את השוק והעליה אמר ר' יוחנן השוק והאליה מה להלן אליה אף כאן אליה, (ט) [וע"ע תוס' יומא עו: ד"ה מגיסתן ותוס' סוטה כו.], (י) [עי' פרקי דר"א פמ"ט].

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"ב מכאן שהחדיוט כו'. עי' יומא פרק ד דסנהדרין ס"ז: **שם אמר רבא אלמלא.** ע"ל כא ע"א תד"ה אלמלא: רש"י ד"ה נערי לא גרסי'. עי' דבר נחמד בספר מקוס שמואל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מלאכה בשבת לפיכך נגזר עליה בשבת הייני דכתיב: (ב) שם ויקצף המלך מאד וחמתו בערה בו אמאי דלקה: (ג) שם פסיק ליה אמרייה ודכיר לה וכעי לה מינן: (ד) שם ליחסיה ולידיל עד בנימין מאי שנא הני תלתא תנא כולן כל"ל ותיבת אלא נמחק: (ה) רש"י ד"ה אמרי מאי וכו' להיות כל איש שורר בביתו פשיטא אפילו הגרדן: (ו) ד"ה נערה וכו' נערה אחת לפיכך כל אדם וכו' ואתשורוש היה כסיל וכו' מטמרה מיניה הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה נערי לא גרסינן. נ"ב עיין מה בספר מקוס שמואל בשער המירוגים:

רבינו חננאל

ונסכו רביעית ההין יין בלבד. איהו בקרי ואיתתיה בבוציני, פי' שניהם לזנות [נתכוונו]. מוכתר בנימוסו, פי' מצויין בדתי כל התורה היה כעדי שהיה בדורו ידוע וחכיר במצות. ורבה בר רב הונא עדיף מיניה, בענותות, דהא אמר רבא תלת מילי בעאי משמייא חכמתיה דרב הונא ועיתריה דרב חסדא יהבו לי, ענותנותיה דרבה בר רב הונא לא יהבו לי.